

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Juny

núm. 81

2000

Educar a la secundària

EDUCAR A LA SECUNDÀRIA. 30 PUNTS PER TREBALLAR EN ELS CENTRES. Seminari de la Fundació Jaume Bofill i del Grup de Recerca en Educació Moral de la Universitat de Barcelona.

“L'educació secundària obligatòria –l'ESO– és una modificació profunda i políticament rellevant del sistema educatiu que obliga a pensar una nova manera d'entendre la tasca formativa. I això vol dir que cal redefinir la política educativa, l'organització dels centres i les formes d'acció pedagògica per tal d'adequar-les a la naturalesa de la realitat que hem creat i perquè no traeixin l'esperit d'igualtat, justícia i cohesió que ha d'animar l'educació secundària. Aquest és el repte que té entre mans la comunitat educativa i la voluntat dels autors d'aquesta obra.”

ELS AUTORS

JOSEP M. PUIG (COORDINADOR), MARIA BUSCÀ, JAUME CARBONELL, JAUME CELA, MARIA DOMENECH, ALBERT ESTERUELAS, JAUME FUNES, ANGEL MOREU, CATALINA MUÑOZ, EMILI MUÑOZ, LLUÍS MUÑOZ, JULI PALOU, JOSEP M. PUIG, GLÒRIA SANZ, JAUME TRILLA, LIDIA TUÀ.

L'escolarització de tota la població durant dos anys més, fins als setze, en un mateix tronc és una modificació important i políticament molt rellevant, que obliga a bastir una nova manera d'entendre l'educació durant aquesta etapa. Exigeix una concepció educativa que no té precedents ni en l'antiga EGB ni en el BUP. Estem davant d'una etapa educativa nova.

Entenem que és una tasca imprescindible i plena de sentit. Prolongar dos anys l'escolaritat de tots els joves sense dividir-los ni col·locar-los en vies divergents és una de les reivindicacions més profundes que s'han fet des de l'educació per contribuir a la igualtat d'oportunitats i a la justícia social. És una contribució que hauria de millorar la cohesió de la societat i ajudar a evitar l'escissió de la població entre aquells que mantenen obertes totes les portes durant tot el procés educatiu i aquells que molt aviat veuen com van quedant al marge de bo-

na part de les opcions formatives i professionals.

Es tracta també d'assolir una formació cívica i democràtica comuna que, a més d'un nivell de destreses intel·lectuals que facilitin la comprensió de la societat, creï uns hàbits de convivència i de diàleg entre ciutadans amb idees discrepants i amb orígens socials, culturals i ètnics diferents. Cal assolir un nivell d'integració democràtica que inviti a la participació i a la crítica, i eviti la marginació. Però ampliar dos anys l'ensenyament obligatori creant una etapa que aculli tots els joves ha modificat infinitat de criteris i paràmetres als quals estàvem acostumats. Primer de tot, ha alterat la composició dels grups que ens trobem a les aules: la heterogeneïtat de l'alumnat que assisteix a un mateix centre i segueix un mateix pla es més elevada que mai. Per satisfer les necessitats variades de tots els alumnes, s'ha estructurat la nova etapa educativa al voltant de dos criteris:

el de comprensivitat i el de diversitat. Com operativitzar en el dia a dia aquest dos criteris i com fer-los complementaris són dificultats ben reals de tots els centres de secundària.

Els professors i les professores no han canviat, com és lògic, però la seva funció s'ha vist modificada dràsticament. El pes de les tasques formatives s'ha incrementat d'una manera substancial. Ens referim a tasques que ja trobàvem en l'anterior estructura del sistema educatiu i que de cap manera esborren els vessants estrictament instructius, però que posen de relleu múltiples funcions lligades a la relació interpersonal, al treball amb el grup-classe, a la formació en valors i a l'animació del conjunt de la vida dels centres.

La mateixa organització dels centres i del treball conjunt del professorat no queda tampoc al marge de les modificacions que demana la nova etapa de secundària. Sembla que es requereix una direcció que incrementi la seva atenció a les dinàmiques imprevistes dels centres i que treballi per organitzar i acordar formes d'intervenció del professorat més coordinades.

Finalment, i no perquè pensem que hem recorregut tots els àmbits de dificultat i de transformacions, la nova ESO demana amb insistèn-

cia una revisió dels criteris didàctics i de les metodologies docents. En certa manera es tracta de traduir i adaptar a l'edat, als grups i al context social bona part dels vells principis de la pedagogia activa. Tenim força producció sobre aquestes qüestions, però com tantes vegades el que falta és saber i poder aplicar-les a la realitat dels centres. El repte de l'ESO és pensar-la de bell nou, tota alhora, i des d'unes experiències anteriors que només poden servir-nos en part, i pensar-la amb originalitat i flexibilitat però sense traïr l'esperit d'igualtat, justícia i cohesió que ha d'animar-la.

Pel que fa a l'estructura del llibre, l'hem concebuda en forma de punts que ens permetessin presentar una a una les idees que ens han semblat més rellevants. Hem volgut resumir en trenta punts els aspectes claus que al nostre parer ens poden ajudar a educar els adolescents durant l'etapa de l'ESO. Cada capítol ha estat destinat a desenvolupar una idea. Primer amb una formulació general i amb tres concrecions que es deriven de l'afirmació bàsica; després, argumentant les posicions que defineixen cada punt i, finalment, concretant o exemplificant el contingut del punt amb informacions singulars.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

I. L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA I ELS SEUS PROTAGONISTES.

1. Sentit i identitat de l'Educació Secundària Obligatoria.
2. Comprensivitat i diversitat.
3. L'adolescència com a moment biogràfic de l'alumnat de la secundària.

II EL PROCÉS D'ENSENYAMENT I APRENTATGE.

4. Perfil professional i formació del professorat.
5. Selecció i organització dels continguts.
6. El principi d'activitat en l'ensenyament secundari.
7. L'alumnat com a protagonista de l'educació.
8. Per una educació oberta a l'entorn.
9. Individualització de l'aprenentatge i aprenentatge cooperatiu.

III. L'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL I DE LA CONVIVÈNCIA

10. La configuració de l'aula i la seva gestió.
11. Materials curriculars i altres recursos educatius.
12. Pautes i estratègies per avaluar.
13. Currículum i diversitat.
14. La integració escolar a la secundària.

15. Els que no acaben la secundària.

16. L'acció tutorial i l'orientació.

17. Els centres com espais de participació democràtica.

18. Convivència i disciplina.

19. L'educació en valors.

20. Projectes educatius de participació cívica.

21. Diversitat cultural i escola.

IV. L'ORGANITZACIÓ DELS CENTRES, LA RELACIÓ AMB L'ENTORN I LA POLÍTICA EDUCATIVA.

22. Les dimensions dels centres.

23. Equips docents i treball conjunt.

24. La funció directiva

25. Línies programàtiques i avaluació dels centres.

26. Autonomia dels centres.

27. Transicions i itineraris.

28. Família i participació en els centres.

29. Educació i món del treball.

30. Criteris de política educativa.

NOTA SOBRE ELS AUTORS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Juliol

núm. 82

2000

GITANOS I EDUCACIÓ. Beca de la Fundació Jaume Bofill

“El panorama que presenten les dades que recull aquest estudi fa pensar que un plantejament que només sigui parcial difícilment conduirà a resoldre el problema. No es tracta exclusivament d’una qüestió de matriculació o de distribució dels nens i nenes per les escoles, o d’absentisme, o de continguts, o de com aconseguir la continuïtat en els estudis. Cal, a més, una redefinició de l’escola, de l’educació, i simultàniament afrontar altres aspectes com l’habitatge, el treball, la participació social, la salut d’aquest col·lectiu.”

ELS AUTORS

MONTSERRAT HERNANDEZ, ANGEL MARZO I JOSE RODRIGUEZ

Els autors de l'estudi han estat força temps treballant en el tema que és objecte de la seva recerca. A partir d'aquesta experiència es van plantejar uns interrogants que en definitiva són els que fonamenten tota l'estructura del treball. La seva experiència els ha fet veure que la relació entre gitanos i escola ha canviat molt durant els darrers anys, i que malgrat que el col·lectiu de nens gitanos ha estat el darrer en arribar a l'escola, avui es pot dir que tenen el seu lloc dins d'aquella institució. Però el plantejament de l'estudi obeeix al fet que, malgrat que l'entrada a l'escola és evident que es realitza, hi ha moltes coses que no funcionen.

El primer plantejament és la constatació que en les escoles on van els nens i nenes gitanos progressivament van augmentant el nombre de gitanos, mentre que altres escoles de la mateixa zona -públiques o privades concertades- es mantenen sense alumnes gitanos o amb un nombre molt, molt reduït. Els autors de l'estudi es plantegen quines són les causes d'aquesta dinàmica, quines repercussions té i com és viscuda per les persones implicades.

En segon lloc es qüestionen si realment hi ha hagut una trobada entre escola i gitanos o es tracta senzillament d'un matrimoni de conveniència per ambdues parts: la de la societat gitana i la de la societat no gitana. Perquè es doni una trobada de ple dret caldria que l'escola assumís elements de la cultura gitana, fonamentalment de la cultura en minúscules: dels costums de supervivència, les actituds, les normes, les formes de vida... I per altra banda caldria que els gitanos veiessin en l'escola quelcom positiu en el present dels nens, joves o adults que estan educant-se, i en la projecció que aquesta educació tingui en el seu futur pròxim.

El tercer plantejament apunta cap al fet que la majoria d'adolescents gitanos veuen trencada la seva continuïtat en l'escola quan es produeix el pas a la Secundària obligatòria; i el panorama és encara més desolador quan es toca el nivell del batxillerat o dels mòduls de grau mitjà i no diguem de grau superior. Per què es dona aquest trencament, quines són les dificultats que el provoquen i quines són les con-

seqüències, són els punts vertebradors de tot aquest tercer plantejament.

En darrer lloc es formulen una pregunta que intenta aprofundir sobre el que està passant avui en el dia a dia de l'escolarització. Segons els autors actualment tenim una escola que es declara oberta i de fet acull a tothom que s'hi adreça. Però, quins mecanismes interns hi ha per acollir la diversitat cultural que presenten els gitanos? Quin paper compleixen les clas-

ses d'educació especial, el treball de compensatòria i les mesures d'atenció a la diversitat?

L'estudi ha comportat un treball de camp a nivell de recollida de dades de diferents escoles de barris concrets de Sabadell, Barcelona i Sant Adrià i un treball a nivell qualitatiu amb entrevistes a professionals de l'ensenyament, tant gitanos com païos, i a famílies gitanes i païes.

ÍNDEX

1. MARC DE TREBALL I PLANTEJAMENT DEL PROBLEMA
 - 1.1. Gitanos i educació: un binomi divergent?
 - 1.2. Els interrogants
 - 1.3. Procediments i eines de treball
2. RADIOGRAFIA ACTUAL DE L'ESCOLARITZACIÓ DELS NENS I NENES GITANOS A LES ESCOLES CATALANES ESTUDIADES
 - 2.1. L'entrada a l'escola. Pes de l'ètnia i tipologies de centres
 - 2.2. Trajectòria de la participació dels nens i nenes gitanos a les escoles. Assistència, absentisme, baixes i trasllats
 - 2.3. Trajectòria dels resultats acadèmics dels nens i nenes gitanos a les escoles
 - 2.4. Implicació en activitats no acadèmiques
 - 2.5. Perspectives de continuïtat dels nens i nenes: el trànsit cap a l'ESO
 - 2.6. A mena de resum
3. COM ÉS VISTA I VISCUDA L'EDUCACIÓ DELS NENS, JOVES I ADULTS GITANOS DES DE DIFERENTS PERSPECTIVES: LA COMUNITAT GITANA, LA COMUNITAT NO GITANA QUE HI CONVIU A PROP, ELS PROFESSIONALS QUE TREBALLEN AMB LA COMUNITAT GITANA
 - 3.1. Funcions i paper de l'educació des de les diferents òptiques
 - 3.2. La família, l'entorn social i l'escola
 - 3.3. L'escola dels gitanos, l'escola dels païos, les dinàmiques i ressorts de la polarització
 - 3.4. Educació a l'escola i perspectives de futur. Aportació de l'escola a la dinàmica d'integració social. Èxit o fracàs de l'escolarització
 - 3.5. Resistències a l'escolarització: absentisme i baixes
 - 3.6. Formes de vida, hàbits, creences i costums dels gitanos i escolarització. Identitat gitana a l'escola
 - 3.7. Evolució de l'escola. Canvis i perspectives
 - 3.8. Relacions interpersonals: mestre-alumne; alumne-alumne; mestre-pares
 - 3.9. Diferències entre païos i gitanos a l'escola
 - 3.10. Relacions entre païos i gitanos a l'escola
 - 3.11. Aules especials. Recursos i estratègies per abordar el tema gitano
 - 3.12. El pas a la secundària obligatòria
 - 3.13. Altres ofertes educatives. Continuïtat de l'educació
 - 3.14. Conflicte social i la reputació a l'escola
 - 3.15. Dona i educació
 - 3.16. Alternatives i propostes
 - 3.17. A mena de resum
4. REFLEXIONS FINALS I CONCLUSIONS
5. BIBLIOGRAFIA
6. ANNEXOS

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

ELS MUSULMANS DE CATALUNYA. IMMIGRACIÓ I NOVES COMUNITATS ISLÀMIQUES.

“Els fluxos migratoris dels darrers trenta anys, especialment dels darrers vint, han comportat l'increment de l'heterogeneïtat cultural i també religiosa d'Espanya i de Catalunya. En analitzar la diversitat cultural que aporten els immigrants, no hem d'oblidar la qüestió religiosa. Aquesta investigació retrata la presència de l'islam a Catalunya utilitzant la informació obtinguda en entrevistes en profunditat a imams. A partir de quaranta-dos encontres, es presenten les mesquites existents a Catalunya, les motivacions i la dinàmica de la seva creació, i les dificultats i els reptes de futur que creuen que hauran d'afrontar tant els musulmans com la societat catalana.”

L'AUTOR

JORDI GARRETA i BOCHACA, Doctor en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'estudi s'ha realitzat a partir de l'observació que els immigrants porten amb ells un bagatge cultural i l'interès s'ha centrat en la seva creença religiosa, que no sempre encaixa ni es troba còmoda en la societat de recepció. Sovint se'ls demana, si no se'ls exigeix, que s'adaptin al lloc on s'estableixen i modifiquin certs hàbits, cosa que, per altra banda, no sempre els resulta fàcil. Els musulmans que s'han instal·lat a Catalunya no són una excepció. Són conscients que en una societat que no és de majoria musulmana i en la qual gairebé ni tan sols hi ha una minoria musulmana important, s'ha d'harmonitzar l'islam d'una manera que no generi conflictes, però que tampoc els comporti importants renúncies.

A partir d'altres treballs, l'estudi de la situació viscuda a altres països i a Espanya ens ha permès observar diferents moments en l'evolució de les mesquites catalanes: des de les que gaudeixen d'un centre consolidat i que funciona amb regularitat, fins a les que tot just

estan iniciant el seu trajecte, passant per aquelles que –tot i que no n'hem parlat directament sinó que ens n'ha arribat referència– volen emprendre el camí. Una de les primeres conclusions del treball ha estat constatar que a Catalunya existeixen prop d'un centenar de mesquites que funcionen i que es van crear a partir dels anys setanta, però sobretot en els vuitanta i, molt especialment, en els noranta.

Un pas endavant el veiem quan analitzem el procés de creació de les mesquites catalanes i de les persones que les freqüenten. No tots els musulmans hi assisteixen amb regularitat. Els factors influents en aquest comportament són diversos: l'educació rebuda, l'actitud presa, les circumstàncies en què viuen, etc. El que sí és cert és que la mesquita compleix una funció reconstructiva de la vida d'origen i alguns immigrants que havien flexibilitzat els seus hàbits, empesos per la influència de la mesquita, acaben reprenent la pràctica religiosa. En tot aquest procés l'imam té un paper rellevant;

això sí, sempre condicionat a si la seva dedicació és a temps complet o a temps parcial. Però, com hem constatat, la flexibilització no sempre és una decisió personal; de vegades les circumstàncies fan difícil el seguiment. Un factor clau de mobilització de la comunitat és l'existència d'una nova generació. La por a l'aculturació, a la pèrdua de la cultura i de la religió, porta, quan els és possible, a intentar organitzar classes de llengua i religió i, sovint, a realitzar una sèrie de demandes a l'escola. El que trobem de comú en els seus discursos són les referències a l'angoixa que els crea que les següents generacions oblidin.

Dels resultats del treball es pot concloure que els anys noranta i segurament la primera dècada del nou mil·lenni representarà, sens dubte, un període d'ajustament entre cultures, les novingudes i la o les autòctones, durant el qual caldrà articular, entre tots, les relacions i els intercanvis que s'estableixin. De ben segur, en aquesta articulació jugaran un paper destacat les mesquites, les existents i les que es vagin creant a Catalunya, especialment aquelles que s'han convertit i les que s'estan convertint en el referent de les altres.

ÍNDEX

PRIMERA PART. Islam i migració

1. Introducció
2. La religió i la religiositat
3. L'islam, la religió d'Al·là
4. L'islam a Europa
5. L'islam a Espanya
 - El "nou" islam espanyol
 - Els musulmans a Barcelona
 - La presència musulmana a les províncies de Lleida i Osca

SEGONA PART. Les comunitats musulmanes a Catalunya

6. La presència de mesquites
7. L'islam: una realitat cada cop més evident
 - El procés de creació de les mesquites
 - Qui són els que freqüenten les mesquites de Catalunya?
 - Musulmans practicants i musulmans no practicants
 - Els objectius i les activitats de les mesquites
 - La figura i el paper de l'imam
 - La cultura d'origen i l'islam a Catalunya
 - L'escolarització a Catalunya: valoració i actituds
8. Conclusions
9. Bibliografia
10. Índex de quadres i mapes

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Setembre

núm. 84

2000

EDUCACIÓ I IMMIGRACIÓ. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social.

Ed. Mediterrània, «Polítiques» 27. Barcelona, juny del 2000.

“Aquest llibre recull el treball d'un seminari promogut per la Fundació Jaume Bofill durant el curs 1999-2000 amb la finalitat d'analitzar l'atenció educativa de la població immigrada estrangera, tant en l'àmbit escolar com en el de l'educació d'adults i en el del lleure. Com és habitual en els treballs que impulsa la Fundació, no fa només un diagnòstic de la situació, sinó que formula propostes concretes per tal de contribuir a la millora de la situació actual.”

ELS AUTORS

Francesc Carbonell (coordinador), Eliseo Aja, Pere Darder, Miquel A. Essomba, Alfons Formariz i Joan M. Girona. Amb la col·laboració de Jordi Cots, Albert Quintana i Joan Vera.

En els darrers temps la sensibilitat social sobre la problemàtica de la immigració ha anat en augment i, encara que a Catalunya no es pot parlar de xifres molt importants (aproximadament un dos per cent de la població), tothom està d'acord en què aquesta xifra augmentarà els pròxims anys i que, ja actualment, la concentració en alguns llocs concrets arriba al quinze o vint per cent. El seminari ha intentat tractar els problemes educatius que es deriven d'aquesta situació, és a dir, com cal afrontar aquest tema en la vida de l'escola, com cal abordar-lo des de la perspectiva de l'educació d'adults, i com les entitats i moviments d'educació a través del lleure poden acollir aquests nous col·lectius.

També es tracta la regulació jurídica de la immigració en relació a l'educació, tant des d'un punt de vista constitucional com des de la perspectiva de les darreres disposicions legals. S'analitzen alguns problemes

concrets i probablement centrals en el debat d'aquests moments: el “dret” a la lliure elecció dels centres per part dels pares; la regulació dels alumnes amb “necessitats educatives especials”; la diferent proporció d'alumnes procedents de la immigració en l'escola pública i en l'escola privada concertada i, per tant, finançada amb diners públics; la manca de regulació de la formació d'adults i el corresponent conflicte de competències entre les diverses administracions; la renovació excessiva dels educadors en el temps de lleure; etc.

Pel que fa a les propostes, sintèticament i com a condicions prèvies per a l'efectivitat de les mesures que es detallen en cada cas, es reclama:

- Una estreta coordinació entre les diferents administracions implicades, tant des del punt de vista competencial com d'àmbit territorial, per donar resposta a la complexitat

dels problemes socials als quals cal fer front.

- *Més competències i recursos a les administracions locals* per poder diversificar les intervencions en funció de la problemàtica local de cada comunitat educativa.

- *Atenció simultània a les manifestacions i les causes dels problemes*, urgint el disseny de polítiques preventives. Resoldre només les manifestacions dels problemes

vol dir ajornar-ne i sovint complicar-ne la solució.

- *Que es faci més efectiva la igualtat d'oportunitats* amb l'impuls d'una Llei d'educació de Catalunya que, entre altres coses, impedeixi les concentracions artificials d'alumnes amb risc de marginació social.

- *Que es defineixin les orientacions generals* per fer efectiva a tots els centres públics una educació cívica, intercultural i antiracista.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ

1. REFLEXIONS PER A UNA PRIMERA ANÀLISI DEL CONTEXT

- 1.1. Educació obligatòria i immigració: marc jurídic
- 1.2. L'educació obligatòria
- 1.3. L'educació de les persones adultes
- 1.4. L'educació en el lleure
- 1.5. La formació de mestres, professors i educadors

2. L'EDUCACIÓ OBLIGATÒRIA I ELS INFANTS IMMIGRATS EXTRACOMUNITARIS

- 2.1. Les concentracions d'alumnes immigrants en determinats centres
- 2.2. Els processos educatius i d'ensenyament-aprenentatge dels infants extracomunitaris als centres d'educació infantil
- 2.3. Els processos educatius i d'ensenyament-aprenentatge dels infants extracomunitaris als centres d'educació primària i secundària
- 2.4. La incorporació tardana als nivells d'educació obligatòria
- 2.5. L'educació cívica intercultural
- 2.6. L'aprenentatge de llengües i cultures d'origen
- 2.7. Els Programes i Serveis Educatius i l'alumnat estranger

3. L'EDUCACIÓ DE LES PERSONES ADULTES I ELS IMMIGRATS EXTRACOMUNITARIS

- 3.1. Propostes genèriques en relació a la població adulta immigrada
- 3.2. La formació bàsica de la població adulta immigrada. Propostes
- 3.3. La formació ocupacional en relació a la població immigrada. Propostes

4. L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE D'INFANTS I JOVES I LA IMMIGRACIÓ EXTRACOMUNITÀRIA

- 4.1. Anàlisi de necessitats i de mancances específiques en les institucions d'educació en el lleure en relació a la immigració
- 4.2. Propostes d'actuació

5. LA FORMACIÓ DE MESTRES, PROFESSORS I EDUCADORS I LA IMMIGRACIÓ EXTRACOMUNITÀRIA

- 5.1. La formació de mestres i professors: les mancances actuals i els principals reptes
- 5.2. La formació inicial de mestres i professors. Propostes
- 5.3. La formació permanent de mestres i professors. Propostes
- 5.4. Funcions dels educadors i educadores de persones adultes. Propostes de formació

6. RESUM DE LES PROPOSTES

- 6.1. L'educació obligatòria
- 6.2. L'educació de les persones adultes
- 6.3. L'educació en el lleure
- 6.4. La formació de mestres, professors i educadors

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Ocubre

núm. 85

2000

L'ENFORTIMENT DEL MOVIMENT D'ONG EN EL MÓN ÀRAB A LA DÈCADA DELS 90. ESTUDI DE CAS: LA COOPERACIÓ ENTRE ONG CATALANES I ONG PALESTINES I MARROQUINES. Beca de la Fundació Jaume Bofill.

“La crisi aguda de desenvolupament i de democratització que viuen els països àrabs té molt a veure amb el constrenyiment i la debilitat de les seves societats civils. Aquest treball estudia l'evolució de les ONG, un actor principal d'aquestes societats civils. Intenta analitzar les diferents causes del seu bloqueig i examina, d'una banda, l'experiència de la cooperació via ONG entre Catalunya i dos països àrabs i, de l'altra, l'impacte de les ONG sobre la consolidació de les seves societats.”

L'AUTOR

CHOKRI MECHRI. Llicenciat en Idiomes, Universitat de Tunis. Màster d'Estudis per al Desenvolupament, CIDOB / Universitat Autònoma de Barcelona.

Aquesta investigació és un intent d'apropament de dues realitats poc o gairebé mai tractades a la literatura de la cooperació per al desenvolupament. En primer lloc, analitza les diferents experiències de consolidació de les ONG àrabs al llarg de la dècada dels 90 i, en segon lloc, estudia la cooperació entre ONG àrabs i catalanes avaluant la contribució d'aquestes últimes a l'enfortiment de les primeres. Pretén també aportar una reflexió sobre les vinculacions entre la crisi de desenvolupament que viu el món àrab i la falta de protagonisme i de dinamisme de les seves societats civils, així com les causes que van originar aquest fenomen.

L'objectiu principal és intentar explicar que el gran creixement numèric de les ONG àrabs en les dos darreres dècades no es pot considerar un procés de consolidació de les societats civils ni interpretar com el naixement d'una força potencialment transformadora per promoure un desenvolupament més igual, participatiu i sostenible.

No es poden separar els problemes de pobresa i d'exclusió social del problema de desenvolupament en la seva totalitat, perquè la pobresa és essencialment una conseqüència del model de desenvolupament imposat a les poblacions.

Els projectes de les ONG que tenen un caràcter assistencial i pal·liatiu debiliten, a llarg termini, la ciutadania, les ONG i l'Estat:

- La ciutadania, perquè els serveis socials bàsics (salut, educació, vivenda, treball i seguretat social) es plantegen com un favor o una caritat que prové de l'exterior, en lloc de ser un dret i una responsabilitat governamental.

- Les ONG, perquè aquests actors de la societat civil s'apropen més als donants i s'allunyen de les seves bases socials, augmentant així la seva dependència i erosionant la seva legitimitat.

- L'Estat, perquè el substitueixen en aspectes claus del procés de desenvolupament com la política social; i les ONG s'utilitzen com una cortina de fum per dissimular una agenda glo-

bal amagada amb un paradigma de substitució: menys Estat i més activitat privada.

Per intentar participar a la millora de la qualitat de la cooperació entre ONG àrabs i catalanes, es proposen algunes maneres alternatives de cooperar. Breument:

- Garantir un context mínim per a una activitat associativa independent, ja que la majoria de països àrabs no està en condicions de portar a la pràctica la cooperació per manca d'un entorn polític, legal i fiscal que afavoreixi el funcionament d'un sector d'ONG independent i efectiu.

- Fomentar la socialització i l'arrelament d'una cultura democràtica en les societats i els Estats a través de l'experiència associativa.

- Evitar la dicotomia ONG per al Desenvolupament/ONG de Drets Humans. Hi ha una interdependència entre drets humans i desenvolupament, però moltes ONG cauen en la falsa dicotomia d'ONG operacionals i ONG polítiques.

- Centrar-se en les causes estructurals del subdesenvolupament. La majoria d'ONG focalitzen les seves activitats sobre els aspectes concrets i obliden el la dimensió més global.

- Treballar en la interculturalitat, ja que l'aproximament entre les dues cultures pot ajudar a la integració de la modernitat occidental i tancar el camí al fanatisme religiós que és un factor de bloqueig del modernisme àrab.

INDEX

A. MARC TEÒRIC GENERAL

- I. La cooperació internacional per al desenvolupament: història y tendències
- II. El creixent interès per l'enfortiment de la societat civil i el moviment d'ONG

B. LES ONG ÀRABS

- I. Evolució i context històric
- II. La debilitat de les ONG àrabs: diferents tesis i factors
- III. La vida associativa en alguns països àrabs
- IV. Les activitats d'«enfortiment» de les ONG àrabs

C. LES ONG A PALESTINA

- I. L'interès del Banc Mundial per les ONG palestines

D. LES ONG AL MARROC:

E. LA COOPERACIÓ ENTRE ONG CATALANES I ONG ÀRABS:

- I. L'evolució del sector d'ONG A Catalunya dins del context espanyol
- II. Aproximació de la cooperació entre ONG espanyoles i ONG àrabs
- III. Les ONG catalanes que treballaven al Marroc i/o Palestina durant la dècada dels 90
- IV. Avaluació de l'evolució de les ONG a les dècades dels 80 i 90
- V. Anàlisi del projecte com a instrument de cooperació
- VI. Enforteix les ONG àrabs, la cooperació amb ONG catalanes?
- VII. Perspectives i alternatives

“Punt a la i” és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Novembre

núm. 86

2000

LA PROTECCIÓ CONSTITUCIONAL DE LES MINORIES

Beca de la Fundació Jaume Bofill

La tutela de les minories és un dels objectius essencials de les constitucions modernes. La preservació i la promoció del pluralisme enfront dels totalitarismes afecta no tan sols la diversitat política, sinó també el multiculturalisme i la identitat sociocultural. Tot i que la llibertat i la igualtat són la base jurídica de la tutela minoritària, les normes constitucionals estan incorporant tècniques per limitar el poder de les majories polítiques i socials, i garantir la lliure formació, expressió i participació de les minories culturals.

L'AUTOR

ÀNGEL LÁZARO RIOL. Doctor en Dret. Professor de Dret Constitucional de la Universitat de Girona. Llicenciat en Ciències de la Informació.

La limitació del poder polític és una de les grans preocupacions del constitucionalisme. La consolidació del model democràtic no ha relaxat les cauteles polítiques i jurídiques inicialment concebudes per limitar l'exercici del poder sobirà. Al contrari, les experiències històriques (els totalitarismes, la corrupció, les desigualtats socials i econòmiques), els canvis socioeconòmics (economies transnacionals, intervencionisme estatal, progressos tècnics) i les reivindicacions polítiques dels nous moviments socials (feminisme, ecologisme, solidaritat) han introduït noves garanties i limitacions.

En aquest sentit, el dret constitucional ha millorat la tècnica jurídica per facilitar la formació de majories polítiques estables des del consens i la integració, sense excloure cap individu ni grup social. Així, els processos polítics democràtics es desenvolupen segons un model de constitució oberta i pluralista en el qual les minories tenen garantit un espai d'existència i de participació en forma de drets, sense l'obligació de formular adhesions ideològiques globals, a canvi de respectar les regles bàsiques de convivència. La positivació constitu-

cional de principis i regles ha reforçat els elements valoratius del sistema (pluralisme, igualtat substancial), enfront d'interpretacions formalistes, que en el passat van emparar la victòria electoral de partits antidemocràtics (els nazis, a Alemanya, l'any 1933).

L'obertura pluralista i el dinamisme de les constitucions ha facilitat també l'assimilació jurídica de les noves necessitats socials (la protecció mediambiental, la dels bens culturals), i també la introducció de noves formes d'organització del poder (la "federalització" o "*federalizing process*", i el federalisme asimètric), per afrontar les corresponents demandes de protecció del pluralisme. Així mateix, el constitucionalisme ha proporcionat eines per corregir les desigualtats polítiques i socials (discriminació positiva).

En conseqüència, la tutela de les minories adquireix la seva plenitud jurídica en el context de les constitucions obertes i pluralistes que es converteixen en principi de legitimitat, regla processal i criteri d'organització de les institucions polítiques. En aquest marc, la protecció de les minories esdevé un dels fonaments

jurídics de la democràcia i un límit con-substancial del poder de la majoria (política o social).

En definitiva, la tutela minoritària es constitueix en un factor d'estabilitat, de consens i d'integració del qual depèn l'equilibri del sistema democràtic. Per aquesta raó, l'anàlisi de la posició jurídica i política dels grups minoritaris permet conèixer les causes potencials o reals d'inestabilitat i de bloqueig dels processos democràtics.

L'objecte de la tesi doctoral és delimitar el concepte de minoria, comprendre l'origen i els fonaments (històrics i doctrinals) de la tutela minoritària, determinar les bases jurídiques del principi minoritari (pluralisme, igualtat, autonomia) i estudiar la posició de les minories en l'ordenament constitucional espanyol.

El treball consta de dos grans apartats, que es justifiquen per les diferents bases doctrinals i jurídiques de les dues grans subdivisions del

concepte: les minories polítiques (conjunturals o ocasionals, elements del procés democràtic) i les minories socials (estructurals o tendencialment permanents, elements del sistema social, i de les relacions culturals).

La hipòtesi fonamental de la recerca i, de fet, la idea principal sobre la que s'estructuren les conclusions és que, tot i la dificultat per delimitar el concepte, la protecció de les minories ha esdevingut un bé jurídic de rellevància constitucional, i un principi autònom de l'ordenament, que es projecta sobre els processos democràtics (dimensió processal) i els elements materials, com la identitat. Tanmateix, la tutela dels principis contraposats (sobirania, unitat, majoria) ha justificat la introducció de cauteles i restriccions sobre els drets de les minories (per exemple, les barreres electorals, o la territorialitat limitada de les llengües autòniques) que modulen l'abast del principi minoritari.

ÍNDEX

I. Introducció

II. Capítol I. La protecció constitucional de les minories polítiques.

1. Minories polítiques i democràcia liberal
2. Minories polítiques i processos democràtics
3. La protecció de les minories en el sistema constitucional espanyol (I). Els antecedents històrics
4. La protecció de les minories polítiques en el sistema constitucional espanyol (II). Les bases jurídico-polítiques
5. La protecció de les minories polítiques en el sistema constitucional espanyol (III). Les minories electorals.
6. La protecció de les minories polítiques en el sistema constitucional espanyol (IV). Les minories parlamentàries
7. La protecció de les minories polítiques en el sistema constitucional espanyol (V). Minories polítiques i democràcia directa
8. La protecció de les minories polítiques en el sistema constitucional espanyol (VI). Les minories en els altres poders de l'Estat i en el règim jurídic general de les administracions públiques

III. Capítol II. La protecció constitucional de les minories socials

1. Introducció
2. Origen històric del concepte de minoria social
3. El dret internacional de minories
4. La protecció de les minories socials en el dret comparat
5. La protecció de les minories socials en el dret constitucional espanyol (I). Evolució històrica
6. La protecció de les minories socials en el dret constitucional espanyol (II). Principis generals
7. La protecció de les minories socials en el dret constitucional espanyol (III). Les minories nacionals, lingüístiques i culturals
8. La protecció de les minories socials en el dret constitucional espanyol (IV). Les minories religioses i ètniques

IV. Conclusions

1. La protecció constitucional de les minories
2. El principi minoritari o de tutela de les minories

V. Annexos

1. Bibliografia
2. Jurisprudència i nota legislativa

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Desembre

núm. 87

2000

L'ATENCIÓ ALS MENORS IMMIGRANTS NO ACOMPANYATS A CATALUNYA. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació.

Fundació Jaume Bofill, «Finestra Oberta» 19. Gener del 2000. A

La presència de menors estrangers indocumentats i no acompanyats als carrers de Barcelona i Santa Coloma de Gramenet ha posat de manifest, no només la duresa de certs fenòmens associats a les migracions internacionals, sinó també algunes mancances en el nostre sistema de protecció a la infància. Agilitzar els processos d'incorporació d'aquests joves a la xarxa d'atenció normalitzada, minimitzant els riscos que comporta la vida al carrer, és el repte fonamental per al qual treballen administracions, entitats i societat civil.

ELS AUTORS

MARTA COMAS (Coordinadora), MARTA CASAS, MERCÈ DARNELL, NÚRIA FABRA, SERGI GABERNET, JORDI GARRETA, ÀNGEL MARCÓ, RACHID MOSTAID, ISMAEL PALACÍN, MONTSE PEDROLA I VIOLETA QUIROGA.

L'estiu de 1998 la premsa desvetlla una situació que sotragueja la societat catalana: més d'un centenar de nens de carrer magribins malviuen a les nostres ciutats. Segurament, aquesta presa de consciència associada a l'alarma ciutadana ha fet que els esdeveniments s'hagin succeït a un ritme molt ràpid. De la situació inicial de desconcert i de desconeixement, s'ha avançat cap a la definició d'un model d'atenció específic que contempla la creació de nous serveis i pressuposa certes adaptacions en els ja existents. Malgrat tot, com veurem, queda molt camí per recórrer.

L'abril de 1999, la Fundació Jaume Bofill es va fer ressò d'aquesta problemàtica convocant un Debat a l'Aula Provença, «Menors immigrants: sols o desemparats?», que va anar seguit d'un seminari en el qual van participar una vintena de persones que treballen directament amb aquests menors, i que ha conclòs amb la redacció del document que avui presentem.

Aquesta publicació consta de tres parts ben diferenciades: en la primera es descriu el fenomen en tota la seva complexitat; en la sego-

na, els professionals de les diverses entitats recullen els serveis existents actualment en el circuit d'atenció i en fan una valoració; i la tercera part presenta propostes i reflexions que poden orientar l'actuació.

Són realment nens de carrer? O bé són nois que no estaven desatesos al seu país, però una manca frustrant d'expectatives i unes condicions de vida dures han motivat la seva decisió de marxar? El nostre treball pretén respondre aquest i altres interrogants respecte a qui són, com són i què els mou a emprendre una aventura tan arriscada i amb tan poques garanties d'èxit.

Les respostes són complexes i en elles caldrà tenir en compte i combinar la seva condició de menors desemparats –i per tant el seu dret a ser tutelats i protegits–, la seva condició d'estrangers –i per tant el seu dret, o les seves dificultats, per residir legalment al país–, i la seva condició (en alguns casos) de menors de setze anys –i per tant el seu dret, o la seva obligatorietat, a l'escolaritat.

Aquestes condicions sovint xoquen amb el seu projecte migratori. Han marxat del seu país i sovint s'han jugat la vida pel camí amb una sola idea: treballar i millorar les seves condicions de vida.

Altres interrogants que caldrà respondre són els que fan referència als recursos que s'han creat per atendre aquests joves i a la incapacitat dels mateixos per resoldre globalment la situació. Existeixen resistències per part dels nois a ser tutelats, o bé manquen encara serveis adequats o, simplement, cal esmerçar-hi més recursos?

El lector observarà com les respostes que es formulen en el treball procuren combinar tots els factors: la urgència amb què els menors voldrien assolir la independència, junt amb la rapidesa amb que els tentacles de la vida al carrer (consum de tòxics, activitats il·legals per sobreviure, mobilitat, descontrol...) atrapen a-

quests nois, i la inexperiència en el propi país d'un sistema de protecció normalitzat són factors que poden explicar una certa reticència per part seva a ser internats en institucions. Pel que fa als recursos, caldrà ser especialment vigilants en dos punts: si bé és necessari obrir serveis especialitzats per articular el primer contacte, cal procurar no bastir una xarxa paral·lela, ni dissenyar dispositius assistencials i de control que oblidin les funcions socio-educatives fonamentals per a una integració social plena. El segon punt és obvi: a necessitats socials noves només es pot respondre ampliant els recursos ja existents.

Amb la voluntat d'aportar una mica de llum a aquesta realitat i amb el desig que realment millorin les condicions de vida d'aquests nois us convidem a la lectura del que ha estat fruit d'un intens any de treball.

ÍNDEX

Introducció

Capítol I. Quan els menors immigrants es fan visibles als carrers de Barcelona.

1. Descripció del fenomen
2. Altres col·lectius propers: catalans d'origen magrebí, joves immigrants de 18 anys. Diferències i similituds
3. El paper de la comunitat: imatges i respostes de la societat d'acollida
4. Marc legal
5. L'emergència social: cronologia de les primeres actuacions

Capítol II. Recursos i serveis per atendre'ls

1. Equips de Detecció i Diagnòstic: l'atenció al carrer.
2. Centres Oberts: una resposta plena d'interrogants.
3. SETEMI: Servei d'Equip Tècnic Especialitzat en el Diagnòstic de Menors Immigrants Indocumentats.
4. Centre d'Emergències Lledoners: les dificultats de treballar contrarellotge.
5. Els Centres d'Acollida: el repte d'adaptar recursos existents a noves necessitats.
6. Els Centres Residencials d'Acció Educativa: l'experiència de Llar Betània.
7. El Centre d'Estada Limitada, Al-Qàntara: un recurs intermedi, o una barreja necessària?
8. SAAEMI (Servei d'Acollida i Atenció Especialitzada per a Menors Immigrants no acompanyats): actuar des de l'acompanyament.
9. Servei d'acolliments familiars per a menors magribins sense referents familiars a Catalunya.
10. Projectes de l'Associació Sociocultural Ibn Batuta per als menors immigrants.
11. Pla Interdepartamental per a nois i noies majors de 18 anys que han estat tutelats.
12. ADAM: una resposta per als joves immigrants majors de 18 anys.

Capítol III. Consideracions que poden orientar les actuacions

1. Conceptes a debat
2. Orientacions i propostes
3. Bibliografia

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Gener

núm. 88

2001

PARTICIPACIÓ CIUTADANA I GOVERN LOCAL: ELS CONSELLS CIUTADANS

Editorial Mediterrània, «Polítiques» 28. Octubre del 2000.

Els Consells Ciutadans són un instrument que permet la participació ciutadana en el procés de presa de decisions. Aquest llibre pretén donar una visió àmplia de què és i com funciona aquesta metodologia, avaluar-ne els resultats a partir d'algunes experiències realitzades aquests últims anys a Catalunya, i reflexionar críticament sobre les oportunitats i els costos que els Consells Ciutadans poden representar per a la nostra democràcia.

ELS AUTORS

JORDI SÀNCHEZ (Coordinador), ISMAEL BLANCO, JOAN FONT, LAURA GIMÉNEZ, JORDI MATAS I LAIA PINEDA.

La participació dels ciutadans en el procés de presa de decisions ha estat objecte d'un intens i considerable debat en què defensors i crítics de la participació han aportat arguments sòlids. Encara que una millor i major participació ciutadana pugui resultar desitjable i beneficiosa, les crítiques contra aquest plantejament tenen sentit. És fàcil presentar arguments democràtics a favor de la participació, però és cert que totes les persones que tenen experiència en aquest terreny han hagut d'afrontar-se alguna vegada a costoses i inacabables reunions amb resultats molt limitats.

Per això, fins i tot entre els actors polítics benintencionats que defensen i creuen en la participació, encara queden dubtes respecte a la seva viabilitat i posada en pràctica. Els preocupa la possible falta de representativitat dels participants i també que no puguin desenvolupar-se bé en un procés participatiu. Temen que les seves habilitats i capacitats no siguin suficients per poder entendre i deliberar sobre qüestions complexes. Els inquieta que les seves decisions siguin el producte final, no del debat i la reflexió, sinó d'una percepció esbiai-

xada i egoista de la realitat. Qualsevol proposta de participació ciutadana ha d'afrontar aquests problemes.

No hi ha instruments de participació ciutadana perfectes. És extremadament difícil trobar un mecanisme participatiu que permeti maximitzar tots els objectius de la participació ideal: aconseguir una decisió informada sobre la base d'una participació tant representativa i universal com sigui possible. Tanmateix, els Consells Ciutadans compleixen força bé dos d'aquests tres requisits i, a la vegada, presenten solucions a algunes de les esmentades preocupacions dels polítics més interessats a estendre la participació. Es tracta de tenir bones i suficients raons per utilitzar-los i discutir sobre els seus límits i les seves capacitats, encara que de cap manera pretenem defensar aquí que aquest mètode sigui superior als altres, ni que suposi la solució als dèficits participatius que hi ha.

Els Consells bàsicament consisteixen en una selecció a l'atzar d'un grup de persones que, després d'un exhaustiu procés d'informació, prenen una decisió majoritària sobre una polí-

tica pública determinada. Intenten combinar els elements essencials dels jurats de l'àmbit judicial i de les enquestes d'opinió per aconseguir un nou objectiu: adoptar decisions polítiques. Com en el cas dels jurats ordinaris, els seleccionats treballen en grups, reben una compensació econòmica per la seva dedicació exclusiva durant uns dies, són àmpliament informats, compten amb l'ajuda d'un organitzador extern i, finalment, formulen una resolució. Com en el cas de les enquestes d'opinió, els participants són escollits aleatòriament i se'ls interroga sobre una sèrie de qüestions per saber quines són les seves preferències sobre un tema determinat. Per altra banda, quan al final

de la celebració dels Consells es demanen als participants les seves opinions sobre les qüestions que han estat objecte de deliberació, demostren que estan molt més informats que en el cas de les enquestes d'opinió, on ja no hi ha la possibilitat de recollir informació i debatre-la. A més a més, el resultat final dels Consells és molt més ric que un simple "culpable o innocent" típic d'un jurat ordinari.

L'objectiu dels autors és que aquest llibre serveixi, més enllà del coneixement d'algunes experiències realitzades Catalunya i de la reflexió crítica sobre aquesta metodologia, per impulsar en l'àmbit local i en un futur imminent noves pràctiques de participació ciutadana.

ÍNDEX

Introducció. La innovació democràtica: una necessitat

Capítol 1. Consells Ciutadans: experiències i crítiques

1. Els Consells Ciutadans a Espanya
2. Consells Ciutadans, associacions i polítiques públiques

Capítol 2. Estudi d'avaluació dels Consells Ciutadans: *una flor no fa estiu*

1. Proposta metodològica per a l'avaluació dels Consells Ciutadans
2. L'experiència dels Consells Ciutadans: els individus en els Consells
3. L'impacte dels Consells Ciutadans en la socialització política dels participants: els Consells en els individus
4. Conclusions

Capítol 3. Representativitat dels participants en els Consells

1. El dilema democràtic de la participació desigual
2. El procés de selecció i contacte amb els participants en els Consells Ciutadans. Metodologia i dificultats bàsiques
3. Els rendiments representatius dels Consells Ciutadans catalans
4. Representativitat sociopolítica dels participants: el cas de Montornès II
5. Conclusions

Capítol 4. Limits i febleses dels nuclis d'intervenció participativa

1. Introducció
2. La informació
3. El tipus de decisió
4. El conflicte social
5. Els membres
6. El cost econòmic
7. Conclusions

Annex I. Informe final dels Consells Ciutadans de Corbera de Llobregat. Octubre-desembre 1998

Annex II. Informe final dels Consells Ciutadans a Montornès II - El Torrent de Vinyes Velles. Octubre-desembre 1999

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

FUNDACIÓ JAUME BOFILL

PUNT A LA

Febrer

núm. 89

2001

**EDUCADORS I EDUCADORES DE CARRER:
DE L'OPCIÓ IDEOLÒGICA A L'OPCIÓ TECNOMETODOLÒGICA**
Fundació Jaume Bofill, «Finestra Oberta» 20. Gener del 2001.

Parlar d'educar al carrer, a aquestes alçades, pot semblar un anacronisme quan en els àmbits professionals i acadèmics ja fa temps que circulen conceptes com educació social, educació en medi obert, etc. que han desplaçat el d'educació de carrer. L'equip de persones que ha dut a terme el treball que avui presentem és conscient d'aquest anacronisme però l'utilitza amb la intenció de recuperar, no només velles paraules, sinó velles pràctiques associades a l'educació de carrer.

ELS AUTORS

Document escrit per MARTA COMAS i JAUME FUNES en base a les aportacions de JOKIN GOIBURU, ALÍCIA GÓMEZ, JUANJE GUERRERO, NEUS JUVILLÀ, CRISTINA MARTÍNEZ, ENRIC OLMOS i PEP PALAU.

Aquesta publicació és el resultat d'un seminari impulsat per la Fundació Jaume Bofill l'estiu del 2000, en el qual van participar set educadors i educadores amb llarga experiència professional en medi obert. En el seminari es van debatre dues qüestions bàsiques: a) la vigència, o no, de les intervencions socioeducatives amb criteri de proximitat, i b) la necessitat de distingir entre el que és responsabilitat tècnica dels educadors i allò que podríem anomenar "valor afegit" o implicació personal o ideològica.

Les noves situacions d'exclusió social que s'observen avui als carrers de les ciutats catalanes, des de la presència dels menors immigrants, als esclats de violència protagonitzats per adolescents i joves, o als col·lectius que viuen en situacions de marginació molt consolidades, han generat en alguns sectors una certa alarma i han impulsat la creació de nous serveis i el disseny de noves estratègies d'actuació. El que ha motivat aquest treball ha estat justament la certesa que no cal inventar res de nou i que en educació social, des dels anys vuitanta, a Catalunya s'estan duent a terme

experiències prou reeixides i traslladables a altres contextos que demostrin la vigència d'aquestes formes d'actuació. En el treball és fa palesa la necessitat de recuperar estils d'intervenció basats en la proximitat, la flexibilitat i l'acompanyament, enfront de models de treball massa institucionalitzats, estandarditzats i fins i tot burocratitzats que han posat distància entre l'educador i l'usuari, impossibilitant la connexió amb els col·lectius que més ajuda necessiten per assolir la integració social.

En segon lloc, els participants al seminari van fer l'esforç de sistematitzar la seva pràctica i extreure'n una sèrie de criteris tècnics extrapolables a altres espais d'intervenció. La qüestió de fons que calia dilucidar era la següent: avui dia, l'educador o l'educadora que segueix sortint del despatx, el que s'atansa al grup d'usuaris amb els quals vol connectar, el que flexibilitza els seus horaris i els seus protocols de treball per fer-se accessible, el que gràcies a l'observació i a la presència en un territori no espera la formulació de demandes per intervenir, ho fa per "militància" o perquè tècnicament aquesta és la millor manera d'optimitzar el seu

treball? La reflexió ha decantat la qüestió cap als posicionaments tècnics, de manera que el seminari ha pogut concloure redactant un seguit de *requisits indispensables per a una bona pràctica educativa al carrer* que, com si es tractés d'un petit manual, hauria de servir per promocionar aquest estil de treball entre els companys i companyes de professió i entre els que s'hi incorporen.

La primera part de la publicació recull breument la memòria històrica de l'educació social i repassa els diversos elements que defineixen i condicionen el treball educatiu al carrer. Es posa l'accent en el pes de la comunitat i en el paper que ha de jugar la institució per facilitar el treball en xarxa. S'observa que la pràctica educativa al carrer no dona resultats immediats, ni és bona com a actuació d'emergència, sinó que requereix temps de presència en un

mateix barri per assolir el coneixement aprofundit del teixit social i de les dinàmiques que genera. Un dels reptes que es plantegen és definir uns indicadors per poder avaluar aquest tipus d'actuacions a mig i a llarg termini i per fer-les compatibles amb els criteris d'eficiència que s'estan exigint als serveis.

En la segona part, es presenten quatre projectes que mostren la idoneïtat d'aquest tipus d'actuació. S'han escollit projectes destinats a col·lectius diversos, des dels adolescents que van de durs i protagonitzen transgressions al seu barri, als joves i adults usuaris de l'autobús de la metadona o els que estan a la presó, fins a les noies que exerceixen la prostitució a les carreteres del Maresme. Col·lectius amb un denominador comú: l'exclusió social i la dificultat per atansar-se als sistemes d'atenció massa institucionalitzats.

ÍNDEX

CAPÍTOL I. REFLEXIONS SOBRE LA PRÀCTICA

1. Presentació
2. Algunes referències històriques
3. Un intent de definició
 - 3.1. Treballar sense demanda
 - 3.2. Treballar en el territori, treballar amb la comunitat
 - 3.3. Sectors de població que requereixen aquest tipus d'intervenció
 - 3.4. Detectar, acompanyar o educar?
4. Condicionants i límits del treball de carrer
 - *Condicionants externs:*
 - 4.1. L'encàrrec institucional: el control social
 - 4.2. L'equip, la institució
 - 4.3. Els recursos
 - 4.4. L'organització del treball
 - *Condicionants interns:*
 - 4.5. Educador o company: la proximitat
 - 4.6. Entre la ideologia i la tècnica
 - 4.7. Derivar, acompanyar, fer de referent
5. Requisits indispensables per a una bona pràctica educativa al carrer
6. Propostes per a avançar en la consolidació de l'educació de carrer

CAPÍTOL II. EXPERIÈNCIES D'EDUCACIÓ AL CARRER

1. AUPA'M. El treball de dos educadors de carrer al voltant de l'autobús de metadona a Badalona i Santa Coloma de Gramenet
2. Projecte "Carretera" amb dones del Maresme.
3. Mantenir il·lusions. Projecte educatiu a Badalona
4. Projecte "Full-contact" amb joves del Clot

"Punt a la i" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).

LES TEORIES DE LES COALICIONS POLÍTIQUES REVISADES: LA FORMACIÓ DE GOVERNS MINORITARIS A ESPANYA, 1977-1996

Tesi doctoral

“L'estudi que presentem analitza i explica les raons de l'absència de governs de coalició a nivell estatal espanyol a partir de la revisió i adaptació de les teories de les coalicions polítiques. La utilització d'una aproximació multidimensional a l'estudi dels processos de formació de governs a Espanya permet identificar els elements del sistema polític espanyol que afavoreixen la formació de governs minoritaris, juntament amb l'anàlisi de la presa de decisions intrapartidistes. El resultat final desmenteix l'existència de reticències a la formació de governs de coalició, assenyalant clarament la racionalitat de l'opció pels governs minoritaris.”

L'AUTOR

JOSEP M. RENU. Politòleg. Universitat de Vic.

Els resultats de les eleccions legislatives de 1977, 1979, 1993 i 1996 van dibuixar un escenari parlamentari minoritari, en el qual cap formació política comptava amb la majoria necessària per a la formació de govern. Davant d'aquesta situació, la resposta dels partits polítics presents al Congrés dels Diputats ha estat en tots els casos la formació de governs minoritaris. Són els casos dels governs de la UCD presidits per Adolfo Suárez (1977-79 i 1979-81), el govern de Leopoldo Calvo-Sotelo (1981-82), el quart govern socialista de Felipe González (1993-96) o el primer govern del PP presidit per José María Aznar (1996-2000).

La constatació de la dificultat de les teories convencionals de les coalicions polítiques per explicar la situació espanyola fa que aquesta recerca tingui com a primer objectiu la revisió dels elements constitutius d'aquestes teories. Per una banda, l'anàlisi de les teories convencionals de les coalicions polítiques posa de manifest les limitacions de les aproximacions formals, on les respostes polítiques es defineixen a partir de l'aritmètica parlamentària.

Les teories multidimensionals, per altra banda, incorporen la consideració d'una diversitat de dimensions per avaluar els diferents elements que intervenen en el procés de formació de governs. En aquest sentit, esdevé indispensable la consideració de les influències exercides per les dimensions històrica, institucional, motivacional, intrapartidista, sociopolítica o externa en el procés de formació de coalicions.

A partir d'aquesta aproximació multidimensional, l'estudi discuteix els diferents conceptes de coalició política en els àmbits electoral, parlamentari i executiu per poder ubicar els governs minoritaris com a resposta racional al procés de formació de governs en situacions minoritàries. L'anàlisi en profunditat del marc institucional espanyol, amb especial atenció a les influències derivades del sistema electoral, els mecanismes d'investidura i censura de l'executiu, així com el procediment de dissolució del legislatiu, ofereix el ventall dels diferents elements limitadors del procés de formació de governs.

L'efectivitat mostrada per aquests elements en la reducció del nombre de possibles governs de coalició així com en les facilitats ofertes per a la formació de governs minoritaris es complementa amb l'anàlisi dels processos de presa de decisions per part dels actors polítics involucrats.

El marc teòric dissenyat per a l'estudi dels governs minoritaris a Espanya abans esmentats parteix, juntament amb l'estudi dels elements limitadors, de la recuperació teòrica dels governs minoritaris com a solucions racionals realitzada per Kaare Strom. Partint de la constatació del creixent nombre de governs minoritaris existent a les democràcies parlamentàries, Strom defineix la lògica de la formació de governs minoritaris en determinades condicions. Així, la possibilitat d'exercir influència parlamentària sobre el govern sense formar-ne part esdevé un dels elements explicatius de l'absència de governs de coalició, juntament amb les consideracions al respecte dels costos electorals que la decisió de coalitzar-se pot comportar pels diferents partits.

Torbjörn Bergman, a partir dels treballs de Strom, elabora un model per a l'anàlisi de la presa de decisions intrapartidistes, avaluant les utilitats esperades per cada partit respecte a la satisfacció de quatre objectius polítics en quatre arenes diferents: l'obtenció de càrrecs ministerials dins l'arena de l'executiu, l'elaboració de polítiques dins l'arena parlamentària, l'obtenció de vots dins l'arena electoral o el manteniment de la cohesió dins l'arena intrapartidista. El càlcul de les utilitats esperades

ofereix les claus per a la comprensió del resultat final del procés de formació de govern.

El marc teòric per a l'estudi del cas espanyol es completa amb la presa en consideració de les interaccions entre els àmbits polítics estatal i autonòmic, tota vegada que la presència i rellevància dels partits d'àmbit no estatal en els processos de formació de governs estatals en fa indispensable la seva incorporació a l'anàlisi. Els diferents objectius perseguits pels partits nacionalistes i/o regionalistes, juntament amb la possibilitat d'arribar a acords parlamentaris vinculant les actuacions polítiques dels partits en els àmbits estatal i autonòmic, ofereixen els darrers elements per a la comprensió de la formació de governs minoritaris.

L'anàlisi se centra així en l'estudi del context de la negociació i del procés de presa de decisions per a cadascun dels governs minoritaris estatals, amb una especial atenció al paper jugat per Convergència i Unió com a principal soci potencial de govern.

L'anàlisi dels processos de negociació entre CiU i els partits estatals (UCD, PSOE i PP), posa de manifest que l'absència de governs de coalició i la formació de governs minoritaris esdevé una solució racional, invalidant les suposades reticències dels partits polítics espanyols a la formació de coalicions executives. Les facilitats ofertes pel sistema polític espanyol, l'acció dels elements limitadors i el resultat dels càlculs de les utilitats esperades pels partits polítics per a cada possible decisió sobre els seus objectius són els elements que en permeten la seva comprensió.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA DE LA INVESTIGACIÓ
 2. L'ESTAT DE LA QÜESTIÓ. LES TEORIES PER A LA FORMACIÓ DE LES COALICIONS POLÍTIQUES
 3. ELS ELEMENTS PER A L'ESTUDI DE LES COALICIONS POLÍTIQUES A ESPANYA
 4. EL MARC TEÒRIC PER A L'ESTUDI DELS GOVERNOS MINORITARIS A ESPANYA
 5. EL PROCÉS DE FORMACIÓ DELS GOVERNOS MINORITARIS A ESPANYA
 6. RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS
- BIBLIOGRAFIA

"Punt a la I" és un full de periodicitat mensual que informa sobre recerques ja acabades que han estat promogudes per la Fundació. Si el requadre és en blanc vol dir que la recerca no ha estat publicada i que, per tant, només es pot consultar a l'arxiu de la Fundació (de dilluns a divendres, de 8,30 a 13 i de 14,30 a 17,30 hores).